

EUs landbrukspolitik lik norsk fremtidig politikk?

Med EUs landbruksreform i 2003, har forskjellene mellom EUs og norsk landbrukspolitik økt. Det er likevel et betimelig spørsmål om EU har gått opp løypa for hvilke endringer Norge vil trenge å gjøre i utformingen av sin landbrukspolitik, skriver kronikkforfatteren.

EU er nå midt inne i gjennomføringsperioden av den politikken som ble utformet gjennom resultatet av «midtveisgjennomgangen» som ble vedtatt i 2003. Det mest sentrale elementet her var innføringen av et frikoplet gårdstilskudd – et produksjonsuavhengig tilskudd. Dette grepet har blitt beskrevet som det største landbrukspolitiske eksperiment i EU noen gang. Et eksperiment Norge trolig også vil ha interesse av å ta i nærmere øyesyn.

Flere felles mål

Målene for landbrukspolitikken i EU og i Norge har tradisjonelt vært forholdsvis like. Ser vi tilbake til hva som ble nedfelt allerede i Romatraktaten fra 1958, finner vi blant annet følgende mål: Å øke landbrukets produktivitet, å sikre levestandarden for landbruksprodusenter, å stabilisere markedet for landbruksprodukter og å sikre fornuftige forbrukspriser. Dette er målformuleringer som fortsatt gjelder, og målenes innhold kan også føres over på norske forhold. Målformuleringene i Stortingsproposisjon 8 (1992-1993) og i Stortingsmelding 19 (1999-2000), som ligger til grunn for dagens landbrukspolitik, har dessuten mye felles med målformuleringene en finner igjen i EUs siste reform. Det fokuseres blant annet på effektivisering, kvalitet og landbruket som produsent av fellesgoder.

Begrunnelser

Midtveisgjennomgangen, som ble vedtatt høsten 2003, er fortellingen om en gjennomgang som ble til reform. En grunn til det var at man i tidligere reformer på 1990-tallet ikke hadde klart å forandre landbrukspolitikken i tilstrekkelig grad for den hverdagen EU møtte ved inngangen til et nytt årtusen. To viktige elementer i denne sammenhengen var konturene man så av en ny WTO-avtale og forpliktelsene knyttet til denne, og følgene av østutvidelsen av Unionen med 10 nye medlemsland. Videre var det behov for å gjøre grep for å gjenreise legitimiteten i befolkningen til Den felles landbrukspolitik, etter at det nye århundret var innledet med kritiske sjukdomsutbrudd i EUs landbruk (kugalskap, munn- og klovsyke mv). I tillegg var det reist kritisk søkelys på de offentlige overføringene til gjennomføringen av EUs landbrukspolitik.

Tanken med innføringen av et produksjonsuavhengig tilskudd var at det i sterkere grad skulle stimuleres til å få gårdbrukerne til å produsere det som etterspørres i markedet, uavhengig av hva de fikk i tilskudd. Med andre ord skulle ikke tilskuddets størrelse være avhengig av hvor mye som ble produsert. Det igjen skulle stimulere til et mer miljøvennlig landbruk, ved at man kunne tillate seg å ekstsivere produksjonen, men likevel opprettholde tilskuddene.

En annen sentral begrunnelse var de pågående WTO-forhandlingene. Gjennom å vri støtten vekk fra produksjonsbetinget til produksjonsuavhengig støtte fikk man «grønnvasket» 80 prosent av støtten i WTO-terminologi.

Iverksettelsen

Størrelsen på den produksjonsuavhengige støtten blir i de tidligere medlemslandene (EU-15) beregnet ut fra hvor mye støtte de mottok i refe-

ranseperioden 2000-2002. Ved å se det i forhold til hvor stort areal de hadde i referanseperioden, fikk gårdbrukerne innvilget et vist antall støtteretter per gård, som de er berettiget å søke ut fra.

Et av målene med reformen i 2003 var forenkling, men det er et spørsmål om det faktisk ble det. For møtet med hverdagen ble mer komplisert enn som så. I tillegg til å beregne støtte per gård (den historiske modellen), er det åpnet for å beregne støtte per region. I praksis vil det medføre at alle produsenters samlede støtte innenfor samme region blir sett i sammenheng, og de vil få like mye per støttere. En effekt av dette er en betydelig omfordeling mellom produsenter innenfor samme region. Dette er trolig en sentral grunn til at ingen land har valgt å gå direkte til denne modellen.

Videre ble det åpnet for «delvis frikopling». Det betyr at man kan velge å beholde noe av den direkte støtten produksjonsbetinget. Begrunnelsen for det, var at man fryktet konsekvensene av at enkelte produksjoner ville bli utradert i enkelte områder.

Kombinasjonene som åpner seg for medlemslandene med valg av ulike modeller og grad av frikopling, har medført at det ikke er to land som opererer nøyaktig på samme måte.

«Et av målene med reformen i 2003 var forenkling, men det er et spørsmål om det faktisk ble det. For møtet med hverdagen ble mer komplisert enn som så»

Nyttige erfaringer

Reformen ble først satt ut i livet for de landene som var først ute, 1.1.2005. Det er derfor for tidlig å si noe sikkert om hvordan reformen med frikoplet gårdstilskudd vil påvirke produksjonen i landbruket over tid. Samtidig er det allerede bestemt at reformen skal gjennomgås i løpet av 2008.

Signalene fra de pågående forhandlingene i Verdens handelsorganisasjon (WTO) tyder entydig på at Norge vil måtte redusere den støtten som vil kunne påvirke produksjon og handel med jordbruksvarer (gul støtte) i betydelig grad. En måte å opprettholde en viss støtte til landbruket vil derfor være å gjøre om en del støtteordninger slik at de kan bli kategorisert som «grønne støtteordninger». Det vil si støtte som har liten eller ingen handelsvridende virkning på produksjon. Det er nettopp dette EU mener at de har gjort med å innføre det frikoplete gårdstilskuddet.

Med bakgrunn i at Norge kan komme i en situasjon der en, om en vil eller ikke, velger å benytte sentrale grep som allerede er gjort i EUs landbruk, gjør at det blir særdeles viktig for norske myndigheter og landbruksorganisasjoner å følge med på hvordan EUs landbruk påvirkes av reformen, og hvordan EUs reform tåler møtet med WTO. Spørsmålet er derfor hva vi kan lære av, og hva bør vi unngå. For det skal heller ikke ses bort fra at et svar blir at EU faktisk ikke har gått langt nok i å frikoppe støtten fra produksjonen. I så fall har Norge en lang veg å gå for å reformere innholdet i vår landbrukspolitik, slik at den er tilpasset de rådende handelspolitiske rammer.

Odd Lutnæs

Landbrukets Utredningskontor

Offensive planer

- Finske CapMan har prioritert det norske markedet. Dette fører til økt konkurranse og press på kostnader i hele markedet.

De har andre hensikter enn oss. Og de har offensive planer i Norge.

(Direktør Leif Jørstad, Prior Norge, til Dagens Næringsliv)

Ingen kommentar

- Vi har ingen kommentarer til om Gilde og Prior bør få fusjonere. Når det gjelder vår investering i CapMan, som igjen har investert i Cardinal Foods, er det ut fra en ambisjon om å oppnå høyest mulig avkastning på våre midler.

(Leder Joachim Høegh-Krohn, investeringselskapet Argentum, medeier i CapMan, som står bak Den Stolte Hane og Norsk Kylling, til Dagens Næringsliv)

Utdannelse nødvendig

- Bønder må utdanne seg for å takle fremtiden.

Bønder må gis redskaper for bedre å utnytte egne ressurser. Man må kjenne alle prosesser som har med alt fra åker og eng, og til husdyr. Men den viktigste utfordringen er at man skal lede og styre en bedrift. Det er ingen naturlov at alle bønder skal lykkes. Man har selv ansvaret for at driften går i hop.

(Styreleder Olaf Gjedrem, Høgskolen landbruk og bygdeneringer, Nærland, til Jærbladet)

Tvilsom gevinst

- Overgangen fra burhøns til frittgående, er en stor omstilling for bonden, i og med at det er en mer krevende produksjonsform. Og om dette forslaget kom for å sikre dyrevelferden, er det likevel mange ulemper ved å la hønene gå fritt. Det skjer ofte at hønene hakker på hverandre. I tillegg er smittefaren mye større ved en slik produksjon.

(Seksjonsleder Atle Løvland, Mattilsynet Indre Østfold og Follo, til Rakkestad Bygdeblad)

Alvorlige konsekvenser

- Vi har registrert en utvikling hvor det blir stadig større problemer med å skaffe tilstrekkelig pantegrunnlag for driftsbygninger.

Konsekvensene for Bygde-Norge kan bli svært alvorlige, med økt sentralisering også innen landbruket.

(Landbruksdirektør Bjarne Haug, Nord-Trøndelag, til Trønder-Avisa)

Saken lukter

Fra landbruksminister Terje Riis-Johansen, fra Senterpartiet, har det kommet positive signaler til fusjonen helt fra det øyeblikket planene ble offentlig kjent. De siste dagene har det vært tydelig at representantene fra Prior og Gilde ikke er særlig skremt av Konkurransetilsynets foreløpige forbud. Det er naturlig når tilsynets autoritet er svekket, og man i tillegg har venner på «innsiden». Med andre ord: Saken lukter allerede.

(Leder i Aftenposten)

Farligere enn E.coli

- På 60- og 70-tallet hørte vi aldri om denne typen farlige ting og vi er blitt litt fremmedgjorte ...men det er også spørsmål om hva som er farlig og ikke farlig. Jeg røyker og jeg kjører bil. Det er farligere enn E.coli og fugleinfluensa.

(Nils Ole Astrup Baalsrud, sjef for Mattilsynet på Romerike, til Romerikes Blad)

Forsiktighet anbefales

Vi synes imidlertid landbruksminister Terje Riis-Johansen bør være noe mer forsiktig med de store ord enn da han i går hevdet at Norge innen 2010 skal bli «ledende i verden på området». Før han skryter av fremtidige ambisjoner, bør han være sikker på at norske forbrukere kan handle trygt i butikken de nærmeste dager og uker. Det kan han ikke være i dag.

(Leder i Aftenposten)

Bønder er ydmyke

Fædrelandsvennen hevder at den selvgode holdningen vi har hatt til norske produkter, kan bli en sovepute. Det motsatte er tilfellet. Som bønder er vi ydmyke i forhold til den produksjonen vi driver, og de kvalitetssystemene vi har bygd opp i nært samarbeid med myndighetene er også bygd opp nettopp fordi vi i en biologisk produksjon ikke skal lene oss tilbake og si at ingenting kan bli bedre.

(Leder Birte Usland, Vest-Agder Bondelag, i Fædrelandsvennen)

Ferskvare

- Bønder flest er både stolte av og glade i bedriften si. Men det er klart me opplevde eit fall i omdøme. No ser me at det har betra seg, og at salet har tatt seg opp att. Det er i grunnen ein jobb som aldri tek slutt. Tillit er ferskvare - akkurat som mjølk. Det er noko som må forteneast kvar dag.

(Konsernsjef Hanne Refsholt, Time, til avisa Hallingdølen)

